

Raport privind al treilea seminar al Școlii Europene Ovidiu Șincai

Ediția 2009-2010

Delta Dunării, 17-20 iunie 2010

În perioada 17-20 iunie 2010 a avut loc, la Complexul *Mila 35* din Delta Dunării, al treilea seminar al Școlii Europene „Ovidiu Șincai” – **ediția 2009-2010**, cu tema ***Politică și societate într-o democrație europeană***. Prelegerile au fost susținute de către:

- **Alexandru Athanasiu**, Ministru al Muncii și Protecției Sociale (1996-1999) și al Educației, Cercetării și Tineretului (2003-2004) – „**Un proiect pentru România**”;
- **Alexandru Radu**, Profesor, Facultatea de Științe Politice, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București – „**Parlamentarism, semi-prezidențialism sau prezidențialism? Ce alegem?**”;
- **Daniel Barbu**, Profesor, Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București – „**Limitele democrației**”;
- **Anne Jugănar**, Director al Școlii Europene „Ovidiu Șincai” – „**Criza de lideri a democrațiilor europene. În căutarea unor noi modele**”;
- **Teodor Meleșcanu**, Senator, Ministru al Afacerilor Externe (1992-1996) și al Apărării Naționale (2007-2008) – „**Un proiect pentru România**”.

Vă prezentăm în continuare principalele idei care s-au conturat în urma dezbaterilor:

1. **Alexandru Athanasiu – „Un proiect pentru România”**

Orice viitor proiect de dezvoltare pentru România trebuie să țină seamă de modelul european. Acesta se bazează pe două instituții fundamentale: Uniunea Europeană (cu 27 de state membre) și Consiliul Europei (cu 47 de state membre).

La nivelul Uniunii Europene, modelul european se axează pe trei piloni: creștere economică, șomaj redus și protecție socială universalizată (începând cu Tratatul de la Maastricht, din 1992). Uniunea Europeană este considerată a fi „spațiul libertății, prosperității și protecției sociale”, în care economia e privită ca o formulă de ameliorare și de premisă solidă a libertății, spre deosebire de modelul american, în cadrul căruia se consideră că mai întâi trebuie să existe creștere economică și doar apoi progres social.

Din punct de vedere european, nu poate exista creștere economică fără oameni, fără ameliorarea calității vieții. Prin intermediul instituțiilor statului bogăția trebuie, în acest context, redistribuită. În Statele Unite accentul major este pus pe „angajabilitate”,

fără siguranța locului de muncă, încurajându-se în schimb mobilitatea. Până la criză, în Statele Unite exista o rată mai mică a șomajului decât în Europa, dar și o rată mai mare a sărăciei. În Uniunea Europeană exista o rată mare a șomajului și o rată mai mică a sărăciei datorită ajutoarelor sociale.

Mondializarea a dus la creșterea longevității populației și la accentuarea fenomenului de îmbătrânire a indivizilor în zonele de dezvoltare economică și înaltă tehnologie (Europa și America de Nord), care duce la dezechilibru în sistemul de pensii: rata de înlocuire a veniturilor sociale scade. Sistemul actual de pensii, fundamentat în timpul cancelarului german Bismarck, presupunea acordarea pensiei pe o durată medie de 1-5 ani. Astăzi, la nivelul Uniunii Europene, speranța medie de viață a bărbaților este de 82 de ani, iar a femeilor de 85 de ani. Astfel, în cazul femeilor avem o durată medie a pensiei de 25 de ani, prin care durata de încasare se apropie de cea a stagiul de cotizare, numărul contribuitorilor fiind apropiat de numărul beneficiarilor.

Posibilele soluții ar putea fi degradarea progresivă a beneficiilor, schimbarea sistemului de finanțare (de exemplu, în țările Europei Centrale și de Est s-a introdus sistemul de administrare privată prin capitalizare complementară, iar în țările scandinave s-a introdus sistemul mixt, bazat pe capitalizarea dobânzilor în bănci). În România se încearcă lărgirea bazei de impozitare, dar asta nu e o soluție viabilă.

Un alt fenomen important este delocalizarea, prin care întreprinderile își mută sediile în zone cu o forță de muncă ieftină. Efectele acestor măsuri sunt apariția unei competiții nelocale, creșterea ratei șomajului în cadrul UE, diferențele de preț. Parlamentul European a încercat să atenueze aceste efecte prin acordarea de compensații zonelor din care pleacă firmele respective.

La nivelul stabilității familiei există, de asemenea, o serie de probleme. Numărul divorțurilor în ultimii 10 ani este mai mare decât cel al căsătoriilor. Din punct de vedere sociologic, trebuie înțeles că tânăra generație este diferită de generațiile anterioare, din anii '70 și '80, prin faptul că imaginea mamei tinere și a familiei extinse este contestată. Astăzi vârsta de căsătorie este mai ridicată (30-32 de ani), ceea ce ridică problema fertilității femeii și a scăderii sporului natural. Nașterea începe să fie opusă carierei și emancipării individuale a femeilor, prin intermediul politicilor de gen. Tinerii rămân mai mult în cadrul familiilor, sunt precauți în întemeierea unei familii. Se adaugă stresul privind nesiguranța locului de muncă, instabilitatea economică, bolile de orice fel, înstrăinarea omului de ceilalți și atrofierea nevoii de dialog (virtualitatea, ca urmare a avansului tehnologic în domeniul comunicațiilor).

Competitivitatea economică este foarte importantă, în acest context, însă ea nu este echitabilă la nivel mondial. În China, săptămâna medie de lucru este de 52 de ore, în Franța este doar de 35 de ore. Dreptul la grevă este reglementat evident diferit în cele două cazuri.

Modelul social european, despre care se spune că ar fi în derivă, cuprinde trei variante. În partea de nord a continentului, el se caracterizează prin impozitarea ridicată a veniturilor și un număr mare al locurilor de muncă în sectorul public (de o calitate foarte bună și paritar, din punct de vedere cantitativ, cu sectorul privat). În zona germanică, avem un model corporatist, bazat pe impozitarea veniturilor și contribuții speciale la fondul de asigurări sociale. Există și un model anglo-saxon, bazat pe o impozitare redusă și politici sociale focusate către grupuri țintă, cu excepția

sistemului sanitar, susținut prin impozite generale, care este ieftin dar mai greu accesibil.

Până la criză, la nivel european au existat câteva utopii. Una dintre ele a fost cea a bugetului echilibrat, bazat pe Pactul de Stabilitate ce prevedea un deficit maxim de 3% în zona Euro (prin Tratatul de la Maastricht). Acest lucru urma să asigure reducerea inegalităților economice interne, naționale și europene, o rată ridicată de angajare a forței de muncă (întărită de Tratatul de la Amsterdam) și prezența statului ca angajator pe piața liberă (prin respingerea statului minimal). Inconvenientul principal al acestui model a fost faptul că doar deficitul poate crea investiții publice, nu doar în infrastructură, ci și în oameni. Educația este modalitatea în care se poate ameliora condiția personală și colectivă, prin intermediul celor trei T (talent, tehnologie, toleranță).

O altă utopie a fost cea a justiției sociale, care viza structura forței de muncă europene prin scăderea ponderii sectoarelor economice principale (agricultura la 8-10% și industria sub 23%) și creșterea implicării în cercetare și servicii. Lozinca principală a acestei tendințe a fost „locuri de muncă mai multe și mai bune” (acces, remunerare, rezultat). Remunerarea cea mai bună exista în sectorul IT, al profesiilor liberale și al funcționarilor publici. Modernizarea statului social presupunea salarii decente pentru toți, recalificarea și reintegrarea șomerilor, combaterea excluderii sociale și combinația dintre creștere economică și politici sociale. Sărăcia urma să fie

combătută prin intermediul salariului minim pe economie, egal cu o jumătate din salariul mediu brut.

Ponderea femeilor în cadrul forței de muncă urma să crească foarte mult (în Danemarca, ele asigură deja, în medie, 42% din venitul familial, în Spania și

Italia doar 27%).

Prioritățile justiției sociale erau lupta împotriva sărăciei, calitatea educației de bază și recalificarea permanentă. În prezent, rata de schimbare a locului de muncă este de 2 ani, iar schimbarea profesiei are loc o dată la 8-10 ani. Reconversia presupune o societate bazată pe cunoaștere, nu pe reflexie, în condițiile în care locul de muncă nu mai poate fi garantat datorită reintegrării rapide prin accesarea circuitului economic. Concomitent trebuie limitată inegalitatea de venit și de avere, iar rolul femeii pe piața

muncii trebuie regândit, datorită „zilei de muncă duble” (pentru creșterea minorilor), prin partajarea drepturilor și obligațiilor cu partenerul. Egalitatea de șanse se subsumează, însă, redistribuției resurselor sociale.

O altă utopie a fost cea a bunei guvernări și a politicilor sociale, care urmau să asigure securitatea socială. Politicile de combatere a excluderii sociale (a categoriilor defavorizate, femeilor, comunităților religioase, vârstnicilor) se bazează pe conservarea principiilor modelului social, cum ar fi combaterea sărăciei, mobilitatea forței de muncă, repartiția riscului între partenerii relațiilor de muncă (prin subvenționarea angajărilor și taxarea băncilor), intensitatea schimburilor tehnologice, flex-securitate (contracte pe perioade determinate, cu cât mai puține garanții).

În tot acest context, vulnerabilitățile României sunt legate de existența unui monopolism economic, caracterizat de lipsa competitivității, de accesul discriminatoriu la resurse, de fixarea arbitrară a prețurilor și de corupție. Statul român încurajează monopolismul în economie, prin intermediul contractelor de stat cu firmele private. Trebuie conștientizat însă faptul că privatizarea nu este întotdeauna soluția pentru creșterea eficienței economice. Statul trebuie să păstreze acele produse care îi asigură independența suverană. Politicile de achiziții și cele fiscale ale statului pot demara motorul economiei.

O altă problemă a României este sistemul de organizare stufos, fără conținut instituțional, inclusiv cel adoptat după model european. Selecția greșită și remunerarea scăzută, precum și meritele acreditate fără sisteme de evaluare corecte, duc la deturnarea comportamentului tinerilor, care sunt atrași de migrație, delincvență și fraudare. Neîncrederea în instituții, în sistemul de învățământ, în ierarhiile formale contribuie la migrația forței de muncă spre sisteme informale slab sau deloc fiscalizate.

Normele europene adoptate de România nu au fost, încă, interiorizate și acceptate mental de către populație. Trebuie menționat că există o tradiție în istoria țării de a avea realizări doar în urma unor conjuncturi favorabile și a oportunistului, mai puțin prin dezvoltarea corpului social în ansamblu. Modernizarea României este un proces care nu a implicat, până în prezent, decât elitele. Mentalitatea majorității populației este de asistat, o moștenire reziduală a perioadei comuniste. Tranziția românească este, per ansamblu, un eșec, multe măsuri fiind luate din considerente electorale și nu structurale.

Soluțiile ar putea fi introducerea unor politici pro-active de asistență socială și reintroducerea impozitului pe venitul global (care realizează o radiografie a situației sociale). Noua generație de politicieni români trebuie să împingă România într-o direcție de perspectivă, să găsească o ieșire din labirintul în care ne aflăm în prezent.

2. Alexandru Radu – „Parlamentarism, semi-prezidențialism sau prezidențialism? Ce alegem?”

De la început trebuie spus că acești trei termeni sunt utilizați incorect în spațiul dezbaterii publice din România. Sistemul parlamentar se bazează pe supremația instituției parlamentare, conform modelului britanic. Sistemul prezidențial se bazează pe rolul activ al președintelui în cadrul ramurii executive, după modelul american. Sistemul semiprezidențial este un amestec între cele două sisteme, pentru realizarea unui echilibru instituțional, parțial bazat pe modelul francez. Fiecare din cele trei sisteme poate asigura buna guvernare, totul depinde de societatea în care sunt aplicate.

Totuși, orice sistem democratic se bazează pe supremația parlamentului. Și în România și în Statele Unite președintele poate fi supus procedurii de suspendare. În sistemele prezidențiale, însă, președintele este ales prin vot popular, nu poate fi revocat de parlament în mod direct și conduce guvernul. În sistemele semi-prezidențiale există un așa numit „executiv dual”, în sensul în care președintele și premierul împart competențele executive.

Un criteriu secundar în cadrul sistemelor prezidențiale este incompatibilitatea

între membrii executivului și cei ai legislativului. În România există o problemă în acest sens, pentru că există o dublă imunitate a politicianilor conferită de cumulum celor două tipuri de funcție: parlamentarii pot fi membri ai guvernului.

În cadrul sistemelor parlamentare putem avea o dependență slabă a executivului față de legislativ, așa cum există în Marea Britanie. Acest lucru rezultă din aplicarea sistemului de vot majoritar cu un singur tur, ce are ca rezultat formarea unei majorități stabile și monocoloră, iar șeful partidului majoritar devine automat șeful guvernului. Un alt exemplu de sistem parlamentar este cel în care există partide puternice și disciplinate, bine structurate și în care migrația politică este exclusă. Este în general cazul sistemelor bazate pe vot proporțional pe liste de partid închise.

Despre sistemul politic din România se spune adesea că e semiprezidențial, pe baza descrierii formale din Constituție și a separației puterilor în stat. Astfel, președintele român poate prezida ședințele de guvern pe marginea chestiunilor de interes național, dar numai la invitația premierului. De asemenea, președintele nu poate dizolva parlamentul decât în urma refuzului repetat de două ori de a acorda votul de încredere candidatului de premier desemnat de către șeful statului.

În Europa occidentală există cinci sisteme care sunt considerate semi-prezidențiale: Austria, Finlanda, Franța, Irlanda și Islanda. Totuși, nici unul din președinții respectivi nu conduce executivul. De asemenea, dacă analizăm mai bine sistemele politice europene, putem observa că prerogativa dizolvării parlamentului nu este o manifestare a prezidențialismului, ci dimpotrivă, e prezentă cu precădere în

sistemele parlamentare. Așadar, România nu este un regim semi-prezidențial, ci un sistem parlamentar cu tentă prezidențială puternic personalizată.

În România se dorește modificarea Constituției, însă principala problemă nu sunt textele constituționale, ci respectarea lor. De exemplu, deși Constituția prevede că mandatul parlamentarilor este reprezentativ, în realitate, după modificarea sistemului electoral operată în 2008 avem patru tipuri de parlamentari: (a) senatori; (b) deputați; (c) reprezentanți din oficiu ai minorităților naționale fără cea maghiară; (d) aleși suplimentari pe baza redistribuției proporționale, concomitent cu aleșii pe baza votului majoritar pe circumscripții. Modificarea Constituției este, de fapt, o falsă temă aflată în dezbaterile publice, în realitate ceea ce se urmărește fiind revizuirea Constituției din 1991, conform procedurii aplicate și în 2003.

3. Daniel Barbu – „Limitele democrației”

În cadrul sistemelor democratice există trei axe fundamentale de acțiune: (a) libertățile publice și individuale; (b) prosperitatea economică; (c) justiția socială. Blestemul democrației este, însă, să nu se poată bucura simultan decât de două din aceste componente. Politicienii acționează în vederea îndeplinirii celor trei obiective prin intermediul discernământului (liberul arbitru).

În România, teoria generală se bazează pe existența unui deficit democratic și pe tendințele autoritare moștenite (încă din anii '30). Problema reală, în ultima perioadă, este lipsa rezultatelor de natură economică care să sprijine regimul democratic. Din acest motiv, chestiunea democrației devine secundară în ochii populației.

Capitalismul este fratele democrației și se naște în strânsă legătură cu aceasta. Există ipoteza că democrația nu ar fi decât un efect secundar al capitalismului. Egalitatea politică, manifestată prin votul universal pentru bărbați, devine, în fond, principiul fundamental al societăților europene abia după Primul Război Mondial și asta doar pentru a menține inegalitatea economică. Relația dintre democrație și capitalism este unidirecțională: democrația fără capitalism nu poate exista, însă capitalismul fără democrație poate exista. Totuși, democrația și capitalismul sunt concurente, pentru că democrația politică nu e suficientă pentru democrația economică. Democrația modernă păstrează două caracteristici ale democrației antice: (a) isonomia, egalitatea tuturor, și (b) isegoria, dreptul de a exprima opinii.

Capitalismul presupune supremația pieței („mâna invizibilă”) care reglementează societatea în sensul statului minimal. Ultimii 20 de ani demonstrează că nu putem organiza capitalismul. Distanța nu dă voie să se dezvolte o organizare riguroasă. Democrația are însă nevoie de o relație de apropiere între cetățeni. Promisiunea reprezintă principalul mod în care se stabilește raportul politicianilor cu populația. Nerespectarea promisiunii duce la alienare cetățenilor față de sistemul politic.

În Europa Centrală și de Est, după 1989, construirea democrației nu a fost un proces solidar pentru că nu au existat modele în acest sens. Au existat, însă, trei procese simultane: (a) construirea democrației; (b) trecerea la economia de piață; (c) elaborarea statului de drept. Prin comparație, în Europa sudică (Grecia, Portugalia, Spania) exista deja economie de piață încă din anii '70. Această diferență duce la restrângerea posibilității imitării vreunui model de democratizare de către fostele țări

comuniste central și est-europene. Lipsa planurilor concrete a dus la apariția improvizațiilor, însă democrația și economia de piață nu se pot construi și nu apar imediat. Piața este o construcție a societății civile, nu a guvernului, și nu se poate construi decât într-un sistem de domnie a legii, care nu este întrutotul sinonimă cu statul de drept.

În analiza capitalismului românesc nu avem aceleași repere ca în cazul democrației. Mitul inițial, privatizarea care asigură un mai bun management, a fost contrazis în realitate de replicarea comportamentelor din sector public și în sectorul privat. Chiar și în prezent, sectorul public din România produce 30% din PIB (chiar mai mult, dacă avem în vedere instituțiile de interes public). Productivitatea în sectorul public este similară cu cea din mediul privat. În cadrul economiei românești datoriile de stat sunt mai mici decât datoriile firmelor private, asumate de stat.

Marea problemă a societății românești rezidă în slăbiciunea economiei naționale, aflată în coada economiilor europene. Aceasta se datorează faptului că nu avem un capitalism tipic, real; există doar câteva mari companii care sunt asistate de stat și câteva bănci „cămătărești” care nu investesc în economia reală.

Criza dă la o parte orice vâl de onorabilitate al unei societăți și reprezintă o oportunitate de discernământ și responsabilitate. În acest moment, capitalismul pare caricatural, iar la nivel mondial se preconizează chiar reconfigurarea și reglementarea sa riguroasă. În prezent nu se mai vorbește de așa ceva, iar băncile își păstrează influența asupra politicienilor.

Conform teoriei post-democrației, regimurile politice democratice din prezent funcționează în mod diferit raportat la definiția din manuale pe două dimensiuni: (a) media, de la partide și cluburi de dezbateri la discuții și mesaje televizate; (b) decizia, care se ia în cercuri din ce în ce mai restrânse (informale) de apropiați provenind din administrația publică și cercurile de afaceri.

Analiza situației din România ne plasează în afara sistemului capitalist dezvoltat, bazat pe existența unui „homo economicus”, caracteristică Americii de Nord, Europei de Vest și Asiei de Est. La noi există o societate în curs de dezvoltare de tip agrar. Guvernarea din România nu acoperă întreaga populație, cel puțin dacă ne

referim la sistemul de taxe și impozite care include doar 66% din locuitori. Elementele cu care guvernul poate influența evoluția societății sunt politica monetară și politica fiscală. Prin adoptarea cotei unice, a fost anulată politica fiscală a guvernului, iar politica monetară depinde doar de guvernatorul băncii naționale.

Statul democratic românesc a moștenit structurile și oamenii fostului regim comunist. Organizarea statului este, așadar, eficientă, structurată, dar fără utilitate publică pentru sistemul democratic. Atitudinea față de proceduri este ceea ce ne diferențiază de sistemele democratice consolidate. Mediarea dintre democrația autentică și capitalism este realizată de drept și mai ales de existența statului de drept; din păcate aceasta este profund afectat de schimbările frecvente din sistemul de justiție al României, sub influența nefastă a politicului.

4. Anne Jugănaru – „Criza de lideri a democrațiilor europene. În căutarea unor noi modele”

În ultimele două decenii s-a discutat adesea despre o criză generală de lideri la nivelul politicii europene. După 1989 și după prăbușirea sistemelor comuniste din Europa Centrală și de Est, democrația pare să fi devenit o noțiune abstractă susținută de câțiva tehnocrați și experți puțin carismatici și fără popularitate. În acest timp, forțele extremiste au adus în prim plan o serie de personalități puternice, deseori controversate, percepute, însă, ca fiind autoritare. Așa se explică de ce în ultimii ani partidele democratice tradiționale din cadrul Uniunii Europene au înregistrat în alegerile locale, naționale și europene rezultate modeste, uneori, deosebit de slabe comparativ cu forțele extremiste.

Teoretic, oamenii politici ar trebui să fie modele pentru întreaga societate. În special liderii politici ar trebui să fie cei care să aibă capacitatea și să poată să imprime un dinamism aparte în cadrul societății, astfel că performanța și comportamentul lor personal să producă un impact asupra oamenilor obișnuiți. Acest tip de influență este similar cu cel pe care actorii din filmele hollywoodiene îl au asupra unui mare număr de spectatori, care devin fanii lor. La

un alt nivel, liderul politic național trebuie să reprezinte un model care ar putea fi adoptat de societate, atât pentru a avea succes cât și pentru a-și lăsa amprenta asupra societății sau țării pe care o conduce. Acest lucru nu poate fi realizat decât prin

intermediul unui proiect rațional coerent, dublat de o întreagă strategie de comunicare și de calități personale de excepție: empatie, carismă.

Se poate afirma că partidele democratice tradiționale, cel puțin în ultima vreme, nu au mai avut personalități foarte carismatice. În schimb, partidelor extremiste le-a fost mult mai simplu să promoveze personalități distincte, nonconformiste, care s-au evidențiat prin comportamente antisistem și au căpătat în acest fel o mare notorietate. Dacă la nivelul retoricii s-a apelat și la o comunicare de tip populist, atunci reușita promovării unor lideri a fost extrem de mare.

Sistemul politic existent în diverse state membre ale Uniunii Europene ar putea constitui o explicație privind aceste tendințe. Astfel, putem observa că, în cazul Franței, existența unui Executiv dual (președinte – prim-ministru) favorizează președinți puternici și a dus la alegerea unor personaje carismatice în această funcție, cum ar fi Charles De Gaulle, dar și „moștenitorii” lui, Jacques Chirac și Nicolas Sarkozy. În alte țări, cum ar fi Germania, Italia sau Marea Britanie, unde există democrații parlamentare, liderii carismatici au fost mai degrabă excepțiile decât regula.

Unul dintre răspunsurile posibile ale democrațiilor europene în căutarea de noi modele de lideri ar putea fi o mai mare importanță acordată politicienilor femei. În a doua jumătate a secolului trecut, femeile au început să intre în politică pentru a-și exprima opiniile. La început ele au fost marginalizate de politicienii bărbați, care aveau o opinie tradiționalistă despre politică. Totuși, treptat, femeile au început să fie acceptate și au început să lupte pentru obținerea parității de gen în cadrul partidelor politice. Această tendință a fost încununată de succes în special în țările nordice, unde a devenit o realitate a vieții de zi cu zi, dar și în alte țări occidentale. În Europa Centrală și de Est, regimurile comuniste s-au folosit de sloganul emancipării femeilor. În realitate însă, promovarea s-a făcut în mod cantitativ și nu respectând criteriile calitative, astfel că femeile au fost deseori folosite ca masă de manevră de către unii politicieni bărbați împotriva altora. La nivel general european, este evident că femeile au dobândit un rol mai important în politică, însă posibilitatea ca ele să devină lideri politici nu este încă valorizată la potențialul real. La acest nivel, femeile sunt mai mult înclinate să reacționeze în mod colectiv și mai puțin înclinate să devină lideri. Surprinzător, sau nu, liderii europeni femei au venit din partea dreaptă a eșichierului politic. Putem aminti exemplul celebru al premierului britanic Margaret Thatcher sau, mai recent, al cancelarului german Angela Merkel.

Aceste exemple evidențiază nevoia de a lua în considerare un nou model de lider femeie pentru democrația europeană. Cum femeile devin din ce în ce mai mult o majoritate politică, ar fi util să ne gândim la ele nu doar ca la prime doamne, ci și ca la potențiali lideri. Dar, pentru a avea succes în acest demers, trebuie să depășim niște bariere psihologice, culturale și comportamentale. Iar acest lucru cere migală și timp.

5. Teodor Meleșcanu – „Un proiect pentru România”

În evoluția societăților umane au existat două mari sisteme de conducere. Primul, de origine divină, a apărut în Egiptul antic aproximativ în jurul anului 3000 î. Hr., conducătorul societății fiind considerat fiul zeului, de natură divină, și dispunând de un sistem administrativ format din scribi și funcționari ce puneau în practică deciziile lui, fiind singurii responsabili pentru reușita lor. Și astăzi există state de acest tip, monarhii legitimate prin nașterea suveranului, în Japonia și în Maroc.

Caracteristica acestui sistem este faptul că interfața cu supușii este unidirecțională, dinspre suveran spre popor.

Un alt tip a apărut în Mesopotamia în jurul anului 2500 î. Hr. și se bazează pe legi care guvernează. Sistemul statal se sprijină pe autoritatea judecătorilor, care asigură aplicarea și respectarea legilor. Principalul exemplu de acest tip este Codul lui Hammurabi, predecesor al Codului napoleonian, care asigură proprietatea privată, permițând sedentarizarea populației. Sistemul politic astfel creat presupunea existența unui tip de parlament bicameral, format din camera inferioară (cei care purtau arme) și camera superioară (a înțelepților). Există și alte variații ale acestor două modele, cum ar fi China, unde exista un suveran divin, dar numai în condițiile unei bune guvernări. În cazul evreilor, sistemul se baza pe credința monoteistă și legitimitatea de „popor ales”.

România nu a avut niciodată un suveran de natură divină. Atunci când am avut un rege, în persoana lui Carol I, acesta nu era autohton, ci „importat” din rândul dinastiilor vest-europene. Astfel, a existat la noi o variantă de conducere mai aproape de cea legalistă mesopotamiană, atunci fiind adoptate principalele coduri de legi privind organizarea constituțională, a armatei, sistemului poștal, sistemului feroviar, codul civil de inspirație franceză etc. Statalitatea românească a apărut astfel foarte târziu, la sfârșitul secolului al XIX-lea, având ca efect neîncrederea cetățeanului în

instituții, văzute ca aparținând altora.

Funcționarul public era considerat a fi în afara poporului, pe o poziție superioară, spre deosebire de înțelețul anglo-saxon al termenului („civil servant”), ce presupune îndeplinirea unui serviciu public. Primul obiectiv al

oamenilor de rând a fost, în aceste condiții, să înșele statul.

Statul român s-a dezvoltat, astfel, pe baze geografice și de resurse (inclusiv resurse umane). Au existat și momente când am fost capabili să evoluăm foarte rapid, în pofida condițiilor existente: Unirea Principatelor din 1859, Independența din 1877, Marea Unire din 1918, Revoluția din 1989 și Aderarea la UE în 2007. După Primul Război Mondial am înregistrat o evoluție foarte rapidă, datorită creării industriei, sistemului bancar, dezvoltării agriculturii (anul de referință fiind 1938). Mentalitatea tradițională a populației a împins însă țara din nou înspre o perioadă de stagnare. În

perioada industrializării comuniste s-a realizat o evoluție economică rapidă (1960-1975), dar care nu a fost continuată.

În acest moment, România are nevoie de un nou proiect național, pentru a depăși decalajul față de vestul Europei. Un astfel de proiect ar asigura coeziunea societății în ansamblu. În prezent, societatea este atomizată, nu există un liant deosebit, e un „război al tuturor împotriva tuturor”, cu impact negativ în toate domeniile. Raportarea la exterior a jucat un rol foarte important în evoluția României. Obiectivele externe au fost un catalizator pentru evoluțiile pe plan intern (de exemplu, integrarea în NATO și UE).

Mai întâi trebuie fixate o serie de principii conceptuale, fără a ignora însă premisele: (1) o scurtă evaluare a situației în care ne aflăm, caracterizată de disoluția autorității și instituțiilor statale (82% dintre români cred că mergem într-o direcție greșită), lucru care poate afecta chiar și identitatea națională în contextul liberei circulații; (2) reconstruirea speranței în viitorul lor.

Un prim principiu ar fi alegerea realismului în locul populismului și demagogiei. Pentru aceasta e nevoie de un discurs de substanță, profesionist și la renunțarea la conducerea după sondaje. În al doilea rând, avem nevoie de ideologie și nu de pragmatism mercantil, temele recurente fiind revoluția, schimbarea, integrarea europeană și euro-atlantică. E nevoie de o altă doctrină, a competenței, profesionalismului și meritocrației. Numirile în funcții de conducere pe criterii politice subminează o astfel de abordare și trebuie înțeles, odată pentru totdeauna, că orice carieră politică e diferită și separată de cea profesională.

În al treilea rând, avem nevoie de experiență și expertiză. Statul român alocă resurse importante pentru consultanța străină, deoarece este lipsit de resursele sale umane, care se pensionează, emigrează în străinătate sau spre mediul privat. Meritocrația, care ar trebui să primeze în instituțiile publice, este înlocuită de clientelism, demagogie și discursuri lipsite de viziune, ori de contemplarea sterilă a realității. Vânzarea conștiinței și a votului constituie drumul cel mai periculos înspre prăbușirea democrației și violarea drepturilor omului.

În al patrulea rând, dezvoltarea economică trebuie să devină obiectivul principal al societății, o dezvoltare durabilă și sustenabilă pe termen lung. Trebuie să evităm exploziile sociale și să punem bazele prosperității prin sprijinirea muncii și a capitalului, inclusiv prin atragerea de investiții străine. Oamenii trebuie să fie cointeresați în acest proiect, prin recăpătarea încrederii și implicarea lor în politică.

În vederea realizării acestui proiect e nevoie de o serie de acțiuni concrete din partea statului român. Astfel, trebuie realizată o definiție ca actor de importanță strategică la frontiera europeană și euro-atlantică, având relații diplomatice și interese în zonele Balcanilor, Europei de Est, Caucazului și Orientului Mijlociu. De altfel, în acest scop avem parteneriate strategice cu Statele Unite, Franța, Polonia, Turcia și Azerbaidjan. Prezența în teatrele de luptă din Kosovo, Irak și Afganistan a constituit un atu pentru noi, iar lipsa resurselor financiare nu ar trebui să fie o piedică. Un alt atu este experiența diplomatică și în dreptul internațional, mai ales în relația cu țările din Orientul Apropiat (Israel și țările arabe).

O altă direcție de acțiunea este dezvoltarea economiei naționale a României. Statul nu trebuie să taxeze munca și capitalul, ci consumul, proprietatea și alte bunuri. Resursele naturale nu sunt, din păcate, relevante pentru acest tip de dezvoltare

economică. Capitalismul românesc este foarte slab, de aceea avem nevoie de investiții străine. Beneficiile după integrarea în UE au fost infime, de aceea politicile publice trebuie să creeze noi facilități fiscale pentru investiții, care pot veni din toate părțile (inclusiv din Statele Unite, China sau Rusia), având în vedere că investițiile europene nu mai pot fi considerate „străine”. Investițiile trebuie să se îndrepte în special către domeniile productive, care aduc transfer de tehnologie și calificarea superioară a forței de muncă. Un exemplu pozitiv vine din domeniul comunicațiilor, unde România a depăși decalajul sărind peste etape.

6. Evaluarea chestionarelor

Întrebările din chestionar au vizat evaluarea fiecărui conferențiar, având în vedere criteriile conținutului informațional, noutății, interactivității și eficienței (pe o scară de la 1 și 5, 1 fiind cel mai jos nivel, iar 5 fiind cel mai înalt), aprecierea organizării celui de-al treilea seminar, comparativ cu primele două, relaționarea dintre cursanți, dintre cursanți și conferențieri și recomandări pentru edițiile viitoare.

Aprecierea organizării seminarului a fost superioară și peste medie – majoritatea cursanților acordând în acest caz calificativele: „Foarte Bună” și „Bună”. În ceea ce privește aprecierea relațiilor stabilite între cursanți și între cursanți și conferențieri, participanții au considerat că acestea au fost foarte bune și s-a realizat o comunicare în parametri buni la ambele niveluri.

Recomandările cursanților pentru următoarele ediții vizează următoarele aspecte: identificarea mai multor soluții concrete pentru România în cadrul dezbaterilor, mai multă interactivitate (lucru pe grupe, limită de timp pentru fiecare întrebare), invitarea unor cursanți din promoțiile anterioare și organizarea modulelor la intervale mai mari de timp.